PRESTIGIUL CERCETĂRILOR FILOLOGICE LA UNIVERSITATEA IEŞEANĂ

VASILE IŞAN*

Domnule Preşedinte al Filialei din Iaşi a Academiei Române, Domnilor Academicieni, Domnule Profesor Munteanu, doamnelor, domnişoarelor şi domnilor, distins auditoriu,

Vă rog să-mi îngăduiţi să aduc mulţumirile, gratitudinea şi felicitările, ale mele şi deopotrivă ale conducerii executive a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, organizatorilor acestui important eveniment academic: sărbătorirea a o sută de ani de la naşterea unui mare cărturar, învăţat şi profesor, G. Ivănescu. Evocarea unei figuri luminoase, a unei personalităţi depline a literelor române este o necesitate stringentă astăzi, când umanitarismul tinde să substituie umanismul clasic şi să instituie în mod insidios diferite elemente relativiste drept valori universale. Profesorul şi cărturarul G. Ivănescu a fost o asemenea mare figură luminoasă, de care noi toţi, astăzi, slujitori ai Universităţii, profesori şi studenţi, slujitori ai Academiei, acei dintre dumneavoastră care aţi ajuns în cel mai înalt for de consacrare a ştiinţei şi literelor din România, avem nevoie.

Se vorbeşte mult despre absenţa modelelor şi vedem cum în fiecare zi suntem bombardaţi de prezenţa agresivă a tot felul de persoane, ca să nu spun indivizi, care ne sunt prezentate obsesiv drept modele, cu un mod de a lua viaţa uşuratic, facil. Cât de departe este acest contramodel de modelul trainic, temeinic, al unei persoane responsabile, care şi-a asumat viaţa cu suişurile şi coborâşurile ei, aşa cum a fost marele învăţat G. Ivănescu. Potrivite cu contextul de faţă, am găsit câteva extraordinare, minunate afirmaţii, într-o lecţie de deschidere a lui Vasile Pârvan la Universitatea din Cluj, în 1919. Acea lecţie a fost intitulată *Datoria vieţii noastre*. Asemenea multora dintre contemporanii lui şi înaintaşi ai noştri, şi profesorul G. Ivănescu îşi regăseşte profilul în următorul fragment. Vă rog să-mi îngăduiţi să citez (o fac ca un diletant, şi vă rog să-mi iertaţi excesele şi neştiinţa, nu doar în materie de lingvistică, dar în general în artele liberale, în aşa-numitele ştiinţe umaniste): „Profesorul contemporan, spunea deci Pârvan, dacă e de fapt un om superior, nu mai e astăzi un infailibil profet de sentinţe relevate, ci un

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, bd. Carol I, nr. 11, România.

ALIL, t. LIII, 2013, Bucureşti, p. 15–18

BDD-A1154 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:14:53 UTC)

prospector de aur şi diamante, în stâncosul pustiu al neînţelepciunii omeneşti. Ca Diogene din Sinope, profesorul contemporan are a căuta, în şcoală, ca şi în lumea largă, cu lampa aprinsă şi ziua, oameni: oameni întregi, noi, în care pâlpâie flacăra ideii". Profesorul G. Ivănescu a fost, cred, un asemenea mare purtător de idei şi a inspirat şi altora idei, dovadă că avem astăzi lingvişti de seamă în Universitatea noastră şi în Filiala din Iaşi a Academiei Române.

O să vă rog în continuare să-mi îngăduiţi să mai abuzez puţin de timpul dumneavoastră prezentându-vă un alt fragment care cred că exprimă foarte bine efigia cărturarului, a învăţătului: „Noi trebuie să fim spiritul critic, spunea Pârvan mai încolo, prin care să se lumineze naţiunea, când în mizeria [luptei] vieţii şi în haosul ciocnirilor pătimaşe politice – dar să ştiţi că Pârvan milita pentru un idealism naţional, nu naţionalist, este o mare diferenţă –, ea vede răsturnată toată scara valorilor şi ceea ce socotea sfânt îi este arătat de luptătorii gălăgioşi şi fără conştiinţă ca murdar, iar ceea ce i se păruse josnic îi e înfăţişat ca ideal. Noi trebuie să îi explicăm că civilizaţia materială, singură, nu e nimic mai presus ca un grajd sistematic pentru vite bine hrănite şi ţeselate, dar nici pe departe nu e o orânduire în care să aibă un loc şi sufletul, care, în om, e idee. [...] Noi avem a oferi instinctului creator al naţiunii noastre idei, iar nu forme. Şi ideile vor fi imediat roditoare, pe când formele vor fi sterile. Idei în sine, idei artistice, ştiinţifice, filozofice, sociale, politice, în perpetuitatea lor – critic văzută – de transsubstanţializare infinit de variată. Nu cultura superioară a unei naţiuni, ci cultura cât mai multor naţiuni, aceasta este datoria noastră".

Cred că portretul lui G. Ivănescu, marele cărturar, lingvist, comparatist, indo-europenist, se regăseşte foarte bine în acest fragment privitor la spiritul critic şi datoria unui universitar. Încercând să mă informez mai în profunzime despre personalitatea aniversată astăzi, am găsit o cărţulie interesantă, editată de Muzeul Judeţean din Vaslui şi dedicată personalităţilor care s-au consacrat prin primirea lor în cel mai înalt for al ştiinţei şi culturii din România, în Academia Română. Are un titlu simplu, *Academicienii din judeţul Vaslui*. Este o listă impresionantă şi probabil că – vă rog să-mi îngăduiţi aici o licenţă de contabil –, dacă s-ar calcula un soi de produs intelectual net, categoric Vasluiul ar rivaliza cu cele mai bogate regiuni ale Europei din acest punct de vedere! La capitolul consacrat lui Gheorghe Ivănescu, care, din păcate, a fost doar membru corespondent al Academiei Române, există o perioadă albă, o paranteză, între 1949 şi 1962, când i s-a oferit postul de profesor de filologie, de lingvistică, la Universitatea de Vest din Timişoara (înfiinţată printr-un ultim decret al Regelui Mihai, în 1944). Informaţiile lipsă pentru perioada respectivă mi se par chiar excelent acoperite de lectura corespondenţei dintre doi mari cărturari şi învăţaţi. Graţie eforturilor inspirate şi meritorii ale unui alt cărturar, veritabilul urmaş al lui G. Ivănescu, care este profesorul Eugen Munteanu, am reuşit să citesc – eu, un neofit – corespondenţa dintre Ivănescu şi Petru Caraman. Cele opt scrisori pe care profesorul Munteanu le-a găsit şi le-a publicat în revista „Limba română" de la Chişinău, au fost trimise, începând din anii '50 şi

BDD-A1154 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:14:53 UTC)

ceva până în '63, de Petru Caraman, un alt mare profesor al Universității noastre, comparatist, filolog, slavist și etnolog, mai tânărului său prieten, cu 14 ani, G. Ivănescu. Sunt sigur că dumneavoastră ați luat la cunoștință cu toții și știți foarte bine textul acelor scrisori, dar vă rog să îmi îngăduiți o referire la acest fapt.

Personalitatea profesorului Caraman s-a bucurat de o monografie care îi este în totalitate dedicată, o carte poate nu neapărat pur academică, ci mai degrabă ca un roman. Nu vă spun autorul, îl cunoașteți foarte bine, este un alt slujitor al Literelor române din Iași, un alt talentat slujitor. Cartea e atât de frumos scrisă, atât de inspirat scrisă, încât înfățișează în integralitatea ei o altă figură luminoasă a unui mare cărturar, a unui destin curmat de un regim vitreg, de universul concentraționar. Poate că nu e prea târziu pentru ca și marele învățat G. Ivănescu să beneficieze de un astfel de – să-i spunem – roman.

„Caută și dobândește – îi scria mărele prieten Petru Caraman lui G. Ivănescu în 1957, pe 21 decembrie – cu orice preț libertatea de a lucra la marile probleme ale limbii românești, căci D-ta ești primul în România care poți să le ataci așa cum o cere știința autentică și talentul. Nu uita că eu aștept lucrări masive, monumentale, de la D-ta. Eu știu că poți da; de aceasta nu mă înșel! De aceea, aștept. Ferește-te de tot ceea ce te-mpiedică de la realizarea frumoaselor D-tale proiecte. Mai ales, ferește-te de cei ce-ți jefuiesc timpul atât de scump. Nu o dată, când trec pe Bulevardul Carol și îmi arunc ochii la edificiul Universității, sânt adânc mâhnit de gândul că D-ta nu mai ești acolo și că epigoni aduși de ape tulburi profanează catedra lui Philippide și sanctuarul culturii românești" (Petru Caraman către G. Ivănescu, 21 decembrie 1957, *O prietenie exemplară. Petru Caraman și Gheorghe Ivănescu în corespondență* (I), în „Limba română", XXI, nr. 12, 2011).

Vorbind despre două lucrări care erau recent apărute, Petru Caraman relevă o mare încredere, o mare generozitate față de mai tânărului său prieten – și m-am gândit întotdeauna că una dintre caracteristicile unui universitar trebuie să fie generozitatea, ca o virtute cardinală – spunea cam așa – vă rog să-mi îngăduiți să citez în continuare:

„[...] m-au entuziasmat într-un chip neobișnuit și m-au umplut de bucurie că neamul românesc, pe-așa vremi, are un lingvist de talia D-tale. Te felicit din adâncul inimii! Asemenea studii se pot citi rar, nu numai la noi, ci și în țările cu veche tradiție științifică. Publicându-le, ai cinstit ca nimeni altul România, iar D-tale ți-ai stabilit o reputație de savant de marcă, pe care nimeni n-ar putea-o contesta vreodată. Te-ai ridicat alături de marii noștri lingviști: Hasdeu, Philippide, Densusianu, Pușcariu și Capidan. Eu sânt convins însă că-i vei depăși" (*art. cit.*, II, în „Limba română", nr. 3–4).

Și acum urmează o cvintă royală de caracterizări și îndemnuri, elemente care cred că i se potrivesc întocmai unui mare universitar așa cum a fost G. Ivănescu. Sunt cuvinte pe care eu le-aș pune, cu toată disponibilitatea, la intrarea în Universitate sau măcar la intrarea în Școala doctorală a Facultății de Litere. A fost un spirit mare și a primit aceste îndemnuri de la un alt spirit mare. Scrie deci în continuare Petru Caraman:

„Foarte serioase motive, pe care mi le oferă chiar respectivele studii ale D-tale, mă fac să cred cu tărie aceasta:
1. *îndrăzneala gândului*, pornit să scruteze cu o curiozitate puțin comună locuri nemaiumblate sau locuri bătute de vânturile controverselor – ceea ce, după părerea mea, este o primă condiție pentru creația originală, adică pentru creația autentică;

BDD-A1154 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:14:53 UTC)

2. *erudiția bogată*, exuberantă chiar, care e atât de indispensabilă pentru înălțarea unui edificiu solid, fiindcă ea constituie *documentarea* subiectului cu întregul lui complex de probleme – deci se identifică cu însăși temelia edificiului;
3. *simțul măsurii*, ca și *al prudenței*, ceea ce-i totuna cu atitudinea critică față de hipotezele puse, față de ideile – proprii sau streine – și spre marea mea satisfacție această prețioasă calitate apare tot mai pronunțat în lucrările D-tale;
4. *punerea la contribuție a atâtor discipline auxiliare*, ceea ce reușești să faci cu atâta tact – vreau să spun cu atâta logică – și cu atâta competență;
5. *perspicacitatea rară* de care dai dovadă și care nu poate avea altă explicație decât pregătirea serioasă ce-ai știut să-ți faci și mai ales talentul cu care te-a înzestrat maica natură.
Cred că niciunul din marii lingviști români amintiți mai-nainte nu întrunesc aceste calități în gradul în care eu le citesc în ultimele D-tale lucrări. [...] Aștept dar de la D-ta lucrarea de măsura talentului D-tale, adică acea lucrare masivă, de proporții impunătoare. O aștept în ciuda vitregiei timpului și a oamenilor cari te înconjoară și cari mă dezgustă prin micimea și josnicia lor. O așteaptă de la D-ta România cea eternă. Nu mă lăsa să plec în lumea umbrelor înainte de a o vedea, de a mă delecta citind-o și admirând-o. Este, cred, o datorie a vieții D-tale față de D-ta însuți și față de nația românească întreagă. Eu unul sânt mândru de D-ta, nu numai fiindcă ești prietenul meu – tânărul meu prieten, în care am intuit din primul moment pe omul cu un fond neobișnuit de serios – dar sânt mândru mai ales ca Român! Este vorba deci de acea mândrie, care n-are deloc a face cu cunoștința noastră personală și care, în cazul de față, primează. Dumnezeu să-ți ajute să aduci la îndeplinire ceea ce știu că poți" (*ibidem*).

Iată deci cum un mare cărturar i se adresează unui alt mare cărturar și cum spiritele înalte se întâlnesc în Idee, în acea Idee pe care am revelat-o în fragmentul din *Datoria vieții noastre* a lui Vasile Pârvan. Ceea ce dumneavoastră faceți astăzi și în zilele următoare evocând figura luminoasă a acestui mare cărturar este, ca să folosesc expresia lui Caraman, o chestiune neobișnuit de serioasă. Mă bucur personal, mă simt un dublu privilegiat să asist la deschiderea acestui eveniment academic în calitate de reprezentant, este adevărat vremelnic, al Universității care l-a format și care, o vreme, i-a oferit un mediu bun pentru lucrarea lui spirituală și intelectuală învățatului G. Ivănescu. Nu în ultimul rând, un privilegiu pentru mine este și acela de a participa la evocarea și, dacă vreți, la cinstirea memoriei unuia dintre marii noștri profesori și învățați. Cum ar spune Grigore T. Popa, un alt mare profesor al nostru, celebrăm azi supremația intelectului ca singur și efectiv element de progres real.

Vă mulțumesc frumos pentru inițiativă și pentru invitație și vă doresc să aveți un fructuos și benefic schimb de idei și să realizați în final o carte memorabilă, pentru a cinsti figura luminoasă a cărturarului care a fost G. Ivănescu.

BDD-A1154 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:14:53 UTC)